

El ne-a dat profeți

LECTȚIA A
OPTA

DESFĂȘURAREA
ESCATOLOGIEI

THIRD MILLENNIUM

MINISTRIES

Biblical Education. For the World. For Free.

Pentru materiale video, suporturi de curs și alte resurse, vizitați Third Millennium Ministries la adresa thirdmill.org.

© 2012 by Third Millennium Ministries

Toate drepturile rezervate. Fără permisiunea scrisă a editurii Third Millennium Ministries, Inc., P.O. Box 300769, Fern Park, Florida 32730-0769, nicio porțiune din această publicație nu poate fi reprodusă în scopuri comerciale, în nicio formă și prin niciun mijloc, cu excepția unor citate scurte în vederea recenziei, comentariului sau studiului.

Dacă nu există alte precizări, toate citatele biblice sunt din Sfânta Scriptură – Biblia versiunea Dumitru Cornilescu revizuită. Copyrightul Bibliei Cornilescu © 1924 aparține British and Foreign Bible Society (Societatea Biblică pentru Răspândirea Bibliei în Anglia și Străinătate). Copyrightul © 2010 ediției revizuite în limba română aparține Societății Biblice Interconfesionale din România, cu aprobarea British and Foreign Bible Society.

DESPRE THIRD MILLENNIUM MINISTRIES

Înființată în 1997, Third Millennium Ministries este o organizație creștină nonprofit care furnizează **educație biblică gratuită în întreaga lume**. Ca răspuns la nevoia tot mai mare de formare biblică judicioasă a liderilor creștini de pe mapamond, noi creăm o programă de seminar multimedia ușor de folosit, finanțată prin donații, în cinci limbi de mare circulație (engleză, spaniolă, rusă, chineză mandarină și arabă) și o distribuim gratuit celor care au cea mai mare nevoie de ea, mai cu seamă liderilor creștini care nu au acces la educația tradițională sau nu și-o pot permite. Toate lecțiile sunt scrise, concepute și produse intern și sunt similare ca stil și calitate celor de pe History Channel[®]. Această metodă originală și eficientă pentru formarea liderilor creștini s-a dovedit foarte eficace în întreaga lume. Am câștigat Premiul Telly pentru o producție video remarcabilă în domeniul educației și utilizării animației, iar programa noastră este folosită în prezent în peste 150 de țări. Materialele Third Millennium apar sub formă de DVD-uri, materiale tipărite, *streaming* pe internet, transmisie televizată prin satelit și emisiuni de radio și televiziune.

Pentru informații suplimentare despre lucrarea noastră de slujire și pentru a afla cum vă puteți implica, vă rugăm să vizitați <http://thirdmill.org>.

Cuprins

I. Introducere.....	1
II. Escatologia mozaică	1
A. Ciclurile legământului	1
B. Apogeul legământului	2
III. Escatologia profetică timpurie	3
A. Asemănări cu Moise	3
B. Completări la Moise	4
1. Monarhia	4
2. Templul	5
3. Neamurile	6
IV. Escatologia profetică târzie	7
A. Așteptările lui Ieremia	8
B. Înțelegerea lui Daniel	8
C. Perspective finale	10
1. Nădejdiile inițiale	10
2. Nădejdiile finale	11
V. Escatologia Noului Testament.....	11
A. Terminologia	12
1. Evanghelie	12
2. Împărăție	13
3. Zilele din urmă	13
B. Structura	14
1. Ioan Botezătorul	14
2. Isus 14	
C. Temele	15
1. Exilul	15
2. Restaurarea	15
VI. Concluzie	16

El ne-a dat profeți

Lecția a opta

Desfășurarea escatologiei

INTRODUCERE

Când eram copil, familia mea mergea mereu în vacanțe cu mașina. Aveam o destinație bine stabilită și ajungeam la ea. Dar pe drumul se întâmplau alte lucruri ce contribuiau la derularea planului. Stăteam într-un loc mai mult decât ne așteptam sau aveam pană de cauciuc, lucruri de felul acesta.

Lucruri asemănătoare se întâmplă și în profeția vechi-testamentară. Dumnezeu are un plan suveran pentru întreaga istorie umană, acel plan va ajunge la sfârșit și fiecare pas pe acest drum este planificat în mod suveran de Dumnezeu. În același timp, în providența Lui, Dumnezeu urmărește să vadă cum reacționează oamenii la profeție. Când ei reacționează într-un fel, El răspunde într-un fel; când reacționează într-un alt fel, El răspunde într-un alt fel. Astfel constatăm că destinația, sau escaton, își urmează cursul de-a lungul întregii Biblii. Dumnezeu revelează în mod progresiv poporului Său ce face de-a lungul Biblii.

Am numit această lecție „Cursul escatologiei” deoarece în ea vom vedea dezvoltarea viziunii profetice despre sfârșitul vremii, sau escatologia, de-a lungul diverselor etape ale profeției. Vom analiza patru etape majore în procesul de descoperire a escatologiei, pe care totdeauna trebuie să le avem în vedere: mai întâi, escatologia lui Moise, apoi, escatologia profetică timpurie, după care, escatologia profetică târzie și, în fine, vom privi la escatologia nou-testamentară. Să analizăm mai întâi perspectiva escatologică a lui Moise.

ESCATOLOGIA MOZAICĂ

V-ați aflat vreodată în situații extrem de dificile, când tot ce v-a ajutat a fost doar credința că într-o zi vremurile acelea se vor sfârși? Din multe puncte de vedere, aceasta a fost perspectiva oferită de Moise Israelului. El a spus poporului că vor veni vremuri grele, că vor fi chiar exilați din Țara Promisă dar, în același timp, le-a dat nădejde, una escatologică, și anume că într-o zi lucrurile se vor îmbunătăți. Pentru a înțelege perspectiva lui Moise, trebuie să studiem câteva elemente fundamentale ale dinamicii legământului, discutate în lecțiile anterioare: mai întâi, ciclurile legământului și, apoi, apogeul lui.

CICLURILE LEGĂMÂNTULUI

Vă amintiți că Moise a înțeles că Dumnezeu avea să testeze loialitatea poporului Său și că izraeliții vor cădea adesea la test. Ca urmare, Moise i-a învățat că relația dintre

Dumnezeu și popor avea să fie caracterizată de ciclurile judecății și binecuvântării. Când poporul se răzvrătea în mod flagrant împotriva Lui, experimenta judecata divină prin războaie și natură. Când poporul era credincios lui Dumnezeu, experimenta binecuvântările Lui, atât prin război cât și prin natură. Acest model ciclic al legământului, binecuvântare – judecată, este întâlnit de-a lungul întregului Vechi Testament.

APOGEUL LEGĂMÂNTULUI

Escatologia din scrierile lui Moise se dezvoltă pe baza acestui model fundamental al ciclicității binecuvântării și judecății. Conform lui Moise, judecățile și binecuvântările aferente legământului nu aveau să fie un ciclu etern, fără țință sau fără scop. Dimpotrivă, Moise a văzut un sfârșit bine definit sau escaton, în viitor. Pentru a înțelege învățătura lui Moise despre apogeul trăirii în legământ, sau escaton, trebuie să observăm trei elemente ale perspectivei sale despre istoriei: mai întâi, exilul, apoi, pocăința și iertarea și, în final, întoarcerea din exil.

Mai întâi, Moise se aștepta ca judecățile să se intensifice, în măsura în care Israelul se îndepărta de Dumnezeu. Intensificarea judecăților avea să culmineze cu exilul lui Israel din Țara Promisă. Poporul lui Dumnezeu avea să fie înfrânt în războaie și chiar armonia naturii din Țara Promisă avea să se strice. Poporul lui Dumnezeu avea să fie împrăștiat printre neamuri, iar Țara Promisă urma să ajungă o ruină. Iată cum descrie Moise aceasta, în Deuteronom 4:25-28:

...Când vei avea copii, și copii din copiii tăi, și vei fi de multă vreme în țară, dacă vă veți strica, dacă vă veți face chipuri cioplite... dacă veți face ce este rău înaintea Domnului Dumnezeului vostru, ca să-L mâniați iau astăzi martor împotriva voastră cerul și pământul - că veți pieri de o moarte repede din țara pe care o veți lua în stăpânire dincolo de Iordan și nu veți avea zile multe în ea, căci veți fi nimiciți de tot. Domnul vă va împrăștia printre popoare, și nu veți rămânea decât un mic număr în mijlocul neamurilor unde vă va duce Domnul. Și acolo veți sluji unor dumnezei, care sunt o lucrare făcută de mâini omenesti, de lemn și de piatră, care nu pot nici să vadă, nici să audă, nici să mănânce, nici să miroasă. (Deuteronom 4:25-28)

Vedem aici că Moise prevestește că va avea loc un exil teribil, dar în ciuda grozăviei exilului, istoria legământului lui Dumnezeu cu Israel nu se sfârșește. Pocăința și iertarea ar putea schimba această situație. Moise spune în 4:29:

Și dacă de acolo vei căuta pe Domnul Dumnezeul tău, Îl vei găsi, dacă-L vei căuta din toată inima ta și din tot sufletul tău. (Deuteronom 4:29)

Aflați în exil, poporul lui Dumnezeu ar fi putut să-și vină în fire, să se pocăiască și să găsească iertarea lui Dumnezeu.

Care ar fi fost rezultatul acestei pocăințe și iertări? Pe scurt, rezultatul consta în restaurarea de după exil. Moise învață că Dumnezeu va avea milă de poporul Lui și îl va

aduce înapoi în țară, pentru a se bucura de binecuvântările nemaipomenite ale legământului. Iată cum descrie Moise apogeul binecuvântărilor legământului, în Deuteronom 4:30-31:

Și după ce ți se vor întâmpla toate aceste lucruri în strâmtorarea ta, în zilele din urmă, te vei întoarce la Domnul Dumnezeul tău și vei asculta glasul Lui; Căci Domnul Dumnezeul tău este un Dumnezeu plin de îndurare, care nu te va părăsi și nu te va nimici; El nu va uita legământul pe care l-a încheiat prin jurământ cu părinții tăi. (Deuteronom 4:30-31)

În 4:30, Moise născocesc un termen tehnic, pentru această perioadă finală a restaurării. El spune că revenirea lui Israel din exil va avea loc în „zilele din urmă”. Expresia evreiască tradusă cu „zilele din urmă” este b’ahrit hayyamim (בְּאַחֲרֵי הַיָּמִים). În cele multe cazuri, acest termen înseamnă, pur și simplu, „viitor” la general. Însă, aici, în Deuteronom 4:30 descoperim o utilizare tehnică a termenului, cu sensul de „apogeul istoriei” sau „zilele din urmă”. Această utilizare tehnică apare în mai multe locuri din profeți, cum ar fi Isaia 2:2; Mica 4:1; și Osea 3:5. În Noul Testament, aceeași expresie apare în Fapte 2:17, Evrei 1:2 și Iacov 5:3. De fapt, aceasta este expresia de la care avem termenul „escatologie” - studiul lucrurilor sau evenimentelor de pe urmă.

Putem sumariza escatologia lui Moise în felul următor: știe că Israel are să cadă în păcate grave și că are să sufere exilul din Țara Promisă dar, odată ce poporul este scos din țară și se pocăiește de păcatul lor, primește iertarea lui Dumnezeu. Apoi, în zilele din urmă, sau în escaton, sunt aduși din nou în Țara Promisă și primesc binecuvântări nespuse. Acest concept de bază a lui Moise ne oferă contextul întregii istorii a așteptărilor profetice.

Reținând perspectiva escatologică a lui Moise, suntem gata să vedem care a fost escatologia profeților timpurii ai Vechiului Testament. Cum au înțeles profeții dinaintea exilului în Babilon evoluția istoriei către apogeul zilelor din urmă?

ESCATOLOGIA PROFETICĂ TIMPURIE

În această lecție, vorbim despre așteptările profetice timpurii, referindu-ne la acei profeți care au slujit până la vremea lui Daniel. Ei au avut o perspectivă escatologică foarte asemănătoare cu cea a lui Moise. Vom analiza două aspecte ale escatologiei profetice timpurii : mai întâi, asemănările cu cea a lui Moise și, apoi, completările la conceptul lui. Mai întâi, să analizăm asemănările dintre escatologia profetică timpurie și modelul de bază, stabilit de Moise.

ASEMĂNĂRI CU MOISE

Moise a prezentat modelul unei judecăți naționale ce va duce la exil, urmată de pocăință ce va aduce o mare restaurare. Profeții au petrecut mare parte din timp

avertizându-i de venirea exilului. Din nou, luându-se după Moise, profeții dinaintea de Daniel n-au renunțat nici ei la nădejdea că în exil va exista pocăință și iertare. De fapt, acești profeți au crezut că Dumnezeu va reînnoi în mod supranatural rămășița poporului Israel în exil și le va da iertare. După cum scrie în Isaia 10:20:

În ziua aceea, rămășița lui Israel și cei scăpați din casa lui Iacov nu se vor mai sprijini pe cel ce îi lovea; ci se vor sprijini cu încredere pe Domnul, Sfântul lui Israel. (Isaia 10:20)

Ieremia vorbește similar: anunță că poporul are să fie dus în exil, vor primi o inimă nouă credincioasă și ascultătoare de legea lui Dumnezeu. În Ieremia 31:33 citim următoarele cuvinte:

Voi pune Legea Mea înăuntrul lor, o voi scrie în inima lor; și Eu voi fi Dumnezeul lor, iar ei vor fi poporul Meu. (Ieremia 31:33)

Profeții timpurii așteptau o schimbare a inimii a celor ce fuseseră luați în exil. În al treilea rând, profeții au afirmat că rămășița pocăită avea să fie adunată din nou în țara lui Israel pentru o mare restaurarea. Cuvintele lui Isaia spun exact acest lucru. În Isaia 44:21-22 citim cuvintele:

Ține minte aceste lucruri, Iacove, și tu, Israele, căci ești robul Meu. Eu te-am făcut, tu ești robul Meu, Israele, nu Mă uita! Eu îți șterg fărădelegile ca un nor, și păcatele, ca o ceață: întoarce-te la Mine, căci Eu te-am răscumpărat. (Isaia 44:21-22)

Profeții timpurii au arătat foarte clar că escatologia mozaică de bază rămâne în picioare. Israel urma să meargă în exil, unde pocăința și iertarea aveau să aducă o reabilitare și o restaurare înapoi în țară. Totuși, profeții timpurii au adăugat alte elemente speciale acestui model de bază al lui Moise.

COMPLETĂRI LA MOISE

Între vremea lui Moise și cea a profeților timpurii a avut loc un eveniment foarte important, și anume, legământul monarhic încheiat de Dumnezeu cu David. Ca rezultat, profeții timpurii au adus trei mari completări portretului mozaic al escatologiei. Mai întâi, au pus accentul pe monarhie, apoi, pe templu și, în fine, pe națiunile păgâne. Să analizăm mai întâi felul în care profeții timpurii au subliniat importanța monarhiei.

Monarhia

Pe de o parte, spre deosebire de Moise, profeții timpurii nu au spus doar că națiunea avea să sufere înfrângeri militare și dezastre naturale. Deoarece tronul lui David devenise elementul central al vieții poporului, acești profeți menționau că judecata lui

Dumnezeu avea să includă și părăsirea tronului lui David. De exemplu, citim despre judecata împotriva tronului davidic în Isaia 39:5-7 când profetul îl mustră pe Ezechia:

Atunci Isaia a zis lui Ezechia: „Ascultă cuvântul Domnului oștirilor: Iată, vor veni vremurile când vor duce în Babilon tot ce este în casa ta și tot ce au strâns părinții tăi până în ziua de azi; nimic nu va rămâne, zice Domnul. Și vor lua din fiii tăi ieșiți din tine, pe care-i vei naște, ca să-i facă fameni în casa împăratului Babilonului.” (Isaia 39:5-7)

Părăsirea tronului lui David era un aspect al exilului ce culmina istoria poporului lui Dumnezeu.

În ciuda tragediei judecării împotriva monarhiei lui David, profeții asigurau poporul că Dumnezeu nu sfârșise cu tronul acestuia ci, că reabilitarea lui Israel de după exil va include și o restaurare a tronului marelui împărat la gloria lui de odinioară. Iată cum descrie Ieremia această transformare în 23:5-6:

Iată vin zile, zice Domnul, când voi ridica lui David o Odraslă neprihănită. El va împărăți, va lucra cu înțelepciune și va face dreptate și judecată în țară. În vremea Lui, Iuda va fi mântuit și Israel va avea liniște în locuința lui.” Și iată Numele pe care i-L vor da: ‘Domnul, Neprihănirea noastră!’ (Ieremia 23:5-6)

Promisiunea unui fiu neprihănit al lui David devine un element esențial al portretului restaurării din zilele din urmă.

Profeții timpurii au avut în vedere nu doar tronul lui David, ci au vizat și templul ridicat de Solomon, fiul acestuia.

Templul

Mulți izraeliți credeau în mod eronat că templul lui Dumnezeu din Ierusalim era inviolabil. Profeții au trebuit să vorbească cu îndrăzneală despre faptul că templul lui Dumnezeu din Ierusalim va fi distrus. De exemplu, Ieremia vorbește cu putere împotriva profeților falși și a preoților care susțin că Templul nu va fi niciodată distrus. În Ieremia 7, profetul avertizează poporul să nu creadă aceste mesaje false. În versetul 4 citim cuvintele:

Nu vă hrăniți cu nădejdi înșelătoare zicând: "Acesta este Templul Domnului, Templul Domnului, Templul Domnului!" (Ieremia 7: 5)

Adevărații profeți ai lui Dumnezeu anunță într-un glas că templul va fi distrus când va avea loc exilul.

Profeții au promis însă că în perioada restaurării de după exil va fi reconstruit un templu glorios. Mai mult decât oricare alt profet, Ezechiel se axează pe această rezidire glorioasă a templului, din perioada restaurării. Capitolele 40-48 ale cărții lui se concentrează pe această temă. Dumnezeu a dat lui Ezechiel o imagine specială a

restaurării templului și a poruncit poporului să-l zidească. Iată cuvintele lui Dumnezeu din Ezechiel 43:10-11:

Tu însă, fiul omului, arată Templul acesta casei lui Israel; ei să-i măsoare planul și să roșească de nelegiuirile lor. Dacă vor roși de toată purtarea lor, arată-le chipul Casei acesteia... zugrăvește-le-o sub ochi, ca să păzească toate planurile ei, toate poruncile ei și toate orânduiriile ei, și să facă întocmai după ele. (Ezechiel 43:10-11)

Profeții timpurii au adăugat preocuparea pentru tronul lui David și pentru templu, dar și o a treia direcție, pe care Moise nu o abordează în mod foarte clar - preocuparea pentru Neamuri.

Neamurile

Mai întâi, profeții au văzut foarte limpede că exilul Israelului avea să însemne biruința anumitor națiuni dintre Neamuri asupra poporului lui Dumnezeu. După cum știm, au prevestit că sirienii și babilonienii or să cucerească Israelul și or să se poarte aspru cu poporul lui Dumnezeu.

Deși Dumnezeu dă biruință Neamurilor în timpul exilului Israelului, proorocii timpurii anunță că această supremație nu are să dureze la nesfârșit. În timpul restaurării din exil, Dumnezeu are să lovească aceste Neamuri, care au maltratat poporul Lui, prin restaurarea tronului lui David. Dumnezeu va învinge aceste Neamuri și va da Israelului o mare victorie în bătălia cu ele. Tema aceasta apare de multe ori în profeți, dar unul din cele mai dramatice moduri în care iese în prim plan constă în folosirea expresiei tehnice „ziua Domnului”, în eвреiește yom Yahve (יְהוָה הַיּוֹם). Ideea de bază din spatele acestei expresii este aceea că Yahve Iahve poate să nimicească toți vrăjmașii Săi într-o singură zi și, din acest motiv, expresia „ziua Domnului” se spune ca aparține Lui. Se aseamănă cu ce spun azi soldații învingători mergând la bătălie - „Ziua e a noastră!”

Această terminologie este una deosebit de puternică, deoarece stabilește un contrast clar între exil și restaurarea lui Israel. Poate că lucrul acesta se vede cel mai bine dacă ne uităm la felul în care profetul Ioel folosește expresia „ziua Domnului”. Ea apare în Ioel 1:15, 2:1, 2:11, 2:31, și 3:14. Primele trei referiri la „ziua Domnului” vorbesc despre Dumnezeu învingându-l pe Iuda. Poporul legământului devenise vrăjmașul lui Dumnezeu din pricina păcatului și „ziua Domnului” reprezenta momentul în care El avea să-i nimicească și să-i trimit în exil.

Ulterior, în a doua jumătate a cărții lui, Ioel folosește termenul într-un alt mod. El descrie un alt eveniment ca fiind „ziua Domnului”. Această „ziua Domnului” avea să aibă loc la revenirea lui Israel din exil. Avea loc când Dumnezeu înfrângea Neamurile care asupriseră poporul Lui. De exemplu, în Ioel 2:31-32, citim următoare de cuvinte:

Soarele se va preface în întuneric, și luna, în sânge, înainte de a veni ziua Domnului, ziua aceea mare și înfricoșată. Atunci oricine va chema Numele Domnului va fi mântuit. ; Căci mântuirea va fi pe

muntele Sionului și la Ierusalim, cum a făgăduit Domnul, și între cei rămași pe care-i va chema Domnul. (Ioel 2:31-32)

Deci, vedem că în cazul lui Ioel, „ziua Domnului” nu se referă doar la judecata împotriva poporului lui Dumnezeu ci și la o bătălie care avea să aibă loc pentru readucerea poporului lui Dumnezeu în țară.

Înainte de a părăsi tema Neamurilor în escatologia Israelului trebuie să menționăm un ultim element – expansiunea Israelului prin altoirea Neamurilor. Nu toate Neamurile sunt nimicite când „Ziua Domnului” va veni peste ei și când Israelul va fi restaurat. Dimpotrivă, după bătălie, multe Neamuri vor veni și se vor alătura poporului lui Dumnezeu să se închine înaintea singurului și adevăratului Dumnezeu. Iată ce spune profetul în Isaia 2:2-3:

Se va întâmpla în scurgerea vremurilor că muntele Casei Domnului va fi întemeiat ca cel mai înalt munte; se va înălța deasupra dealurilor, și toate neamurile se vor îngrămădi spre el. Popoarele se vor duce cu grămada la el și vor zice: "Veniți să ne suim la muntele Domnului, la Casa Dumnezeului lui Iacov, ca să ne învețe căile Lui, și să umblăm pe cărările Lui." (Isaia 2:2-3)

Acesta și o serie de alte pasaje arată spre apogeul nădejdilor escatologice în profeția timpurie a Vechiului Testament. Binecuvântările lui Dumnezeu aveau să fie turnate peste Israel, dar acestea urmau să includă și altoirea multor Neamuri la credința adevărată, astfel poporul legământului urma să se întindă și să acopere tot pământul. Aceste ceruri noi și pământ nou, măreț, avea să fie plin de cunoștință lui Dumnezeu. Pacea avea să vină peste pământ și toți oamenii urmau să se închine adevăratului Dumnezeu.

Vedem, deci, că profeții timpurii au urmat modelul de bază prezentat de Moise. Ei credeau că urma să aibă loc un exil, dar că pocăința și iertarea aveau să ducă la restaurare, sau la marea escaton. La acest model de bază, profeții au adăugat câteva teme importante: mai întâi, locul central al tronului lui David, apoi, importanța templului și, în fine, rolul special jucat de Neamuri atât în exilul lui Israel cât și în marea restaurare a poporului lui Dumnezeu.

Am studiat temelia escatologiei mozaice precum și asemănările și deosebirile față de escatologia profeților timpurii. Acum, trebuie să ne îndreptăm către studierea escatologiei profetice târzii.

ESCATOLOGIA PROFETICĂ TÂRZIE

În lecțiile anterioare, am văzut că intervenția contingențelor istorice pot avea efecte semnificative asupra modului în care Dumnezeu împlinește previziunile profeților Lui. În cazul profeților târzii avem de-a face cu una dintre cele mai importante contingentele istorice ce au avut loc în Vechiului Testament. Vom descoperi că reacțiile

poporului lui Dumnezeu au avut un efect extraordinar asupra desfășurării evenimentelor care duc spre zilele din urmă, sau escaton.

Studiind această chestiune, vom aborda trei subiecte: mai întâi, prevestirile lui Ieremia, apoi, înțelegerea lui Daniel și, în fine, ultima perspectivă a profeților Vechiului Testament. Mai întâi, să privim la așteptările specifice ridicate de Ieremia cu privire la restaurarea lui Israel.

AȘTEPTĂRILE LUI IEREMIA

În multe privințe, Ieremia urmează modelul profeților biblici timpurii dar, în două pasaje, el adaugă ceva ce nu era cunoscut mai înainte. El este cel care anunță că perioada exilului va fi de 70 de ani. În Ieremia 25:11-12, unde citim următoarele:

Toată țara aceasta va fi o paragină, un pustiu, și neamurile acestea vor fi supuse împăratului Babilonului timp de șaptezeci de ani. Dar, când se vor împlini acești șaptezeci de ani, voi pedepsi pe împăratul Babilonului și pe neamul acela... (Ieremia 25:11-12)

De asemenea, în Ieremia 29:10, el spune:

De îndată ce vor trece șaptezeci de ani ai Babilonului, Îmi voi aduce aminte de voi și voi împlini față de voi făgăduința Mea cea bună, aducându-vă înapoi în locul acesta. Căci Eu știu gândurile pe care le am cu privire la voi, zice Domnul, gânduri de pace, și nu de nenorocire, ca să vă dau un viitor și o nădejde. (Ieremia 29:10-11)

Observăm că Ieremia prezice faptul că exilul se va încheia după 70 de ani.

De fapt, conform 2 Cronici 36:21-22, această profeție s-a împlinit odată cu primul val de repatriați care s-au întors în țară, în anul 539 î.H. sub conducerea lui Zorobabel. Zaharia a confirmat și el această perioadă în Zaharia 1:12 și 7:5. Vedem deci că Ieremia a anunțat că exilul va dura 70 de ani și, dintr-un anumit punct de vedere, chiar așa s-a întâmplat. În anul 539, împăratul Cir Persanul decretează returnarea izraeliților în țară și le permite să reconstruiască templul.

Reținând anticiparea celor 70 de ani ai profeției lui Ieremia, suntem pregătiți să vedem ce înțelegere nouă aduce Daniel escatologiei.

ÎNȚELEGEREA LUI DANIEL

Probabil că cea mai importantă contribuție adusă de Daniel la profeție este faimoasa viziune a celor 70 de săptămâni de ani, din Daniel 9. Acest pasaj este o relatare autobiografică a înțelegerii primite de Daniel în jurul anului 539, când Cir dă verdictul de întoarcere a izraeliților în Țara Promisă.

Daniel 9 începe cu o introducere în versetele 1-3. Aici, Daniel ne spune că citea profeția lui Ieremia despre cei șaptezeci de ani de exil. În versetul 2, citim:

Eu, Daniel, am văzut din cărți că trebuiau să treacă șaptezeci de ani pentru dărâmăturile Ierusalimului, după numărul anilor despre care vorbise Domnul către prorocul Ieremia. (Daniel 9:2)

Daniel știa că Ieremia spusese că exilul avea să dureze doar 70 de ani dar, în loc să se bucure după cum ne-am fi așteptat, versetul 3 ne spune că Daniel a făcut cu totul altceva:

Și mi-am întors fața spre Domnul Dumnezeu ca să-L caut cu rugăciune și cereri, postind în sac și cenușă. (Daniel 9:3)

Deși ne-am aștepta ca Daniel să fie fericit că cei 70 de ani profețiți de Ieremia erau pe sfârșite, el vine înaintea Domnului în sac și cenușă, căutând îndurarea Lui.

În versetele 4-19 găsim un sumar al rugăciunii lui Daniel. În această rugăciune, el abordează o problemă foarte gravă. Ce 70 de ani profețiți de Ieremia au trecut, dar poporul încă nu s-a pocăit de păcatele lui. Iată ce spun versetele 13-14:

Toată nenorocirea aceasta a venit peste noi; și noi n-am rugat pe Domnul Dumnezeul nostru, nu ne-am întors de la nelegiuirile noastre și n-am luat aminte la adevărul Tău ...n-am ascultat glasul Lui. (Daniel 9:13-14)

Daniel a înțeles ceea ce noi am văzut deja în această lecție. Moise anunțase că exilul avea să se încheie doar când poporul lui Dumnezeu se pocăia de păcatele lui, dar aici avem de-a face cu o intervenție istorică contingentă. Izraeliții au mers în exil, dar tot nu s-au pocăit de păcatele lor și, ca urmare, aveau loc schimbări semnificative în modul în care Dumnezeu avea să desfășoare escatonului.

Daniel își încheie rugăciunea cerând îndurarea Domnului. Deoarece poporul nu se pocăise de răzvrătirea lui, Daniel îi cere lui Dumnezeu să aducă poporul înapoi doar pentru slava Lui proprie. Citim aceasta în versetele 17-18:

...pentru dragostea Domnului, fă să strălucească fața Ta peste Sfântul Tău Locaș pustiit! Pleacă urechea, Dumnezeule, și ascultă! Deschide ochii și privește la dărâmăturile noastre și la cetatea peste care este chemat Numele Tău! Căci nu pentru neprihănirea noastră Îți aducem noi cererile noastre, ci pentru îndurările Tale cele mari. (Daniel 9:17-18)

Daniel nădăjduia în pofida oricărei speranțe, că Dumnezeu va reabilita poporul Său în ciuda faptului că încă nu se pocăiseră de păcatele lor.

Daniel 9:20-27 prezintă răspunsul lui Dumnezeu la rugăciunea lui Daniel. Îngerul Gabriel vine de la Dumnezeu cu un mesaj. Iată ce-i spune lui Daniel în 9:24:

Șaptezeci de săptămâni au fost hotărâte asupra poporului tău și asupra cetății tale celei sfinte, până la încetarea fărădelegilor, până la ispășirea păcatelor, până la ispășirea nelegiuirii, până la aducerea

neprihănirii veșnice, până la pecetluirea vedeniei și prorociei și până la ungerea Sfântului sfinților. (Daniel 9:24)

Pe scurt, Gabriel spune că exilul se va prelungi de la cei 70 de ani prorociți de Ieremia la 70 de ori câte șapte ani, adică la 490 de ani. Deoarece poporul refuza să se pocăiască, Dumnezeu a decis să prelungească exilul de șapte ori. Dumnezeu spune aceasta în Levitic 26:18:

Dacă, cu toate acestea, nu Mă veți asculta, vă voi pedepsi de șapte ori mai mult pentru păcatele voastre. (Levitic 26:18)

Dumnezeu a amânat restaurarea lui Israel iar controlul asupra Țării Promise a trecut de la un imperiu păgân la altul, până la venirea Împărăției lui Dumnezeu, în Hristos.

După ce am văzut că viziunea lui Ieremia despre cei 70 de ani de exil este înmulțită cu 7 în viziunea lui Daniel, ducând la 490 de ani, suntem gata să studiem ultimele etape ale escatologiei profetice vechi-testamentare.

PERSPECTIVE FINALE

Ultimele etape ale profeției vechi-testamentare au loc în timpul perioadei de restaurare, când un număr de izraeliți sunt scoși din robie și se întorc în Țara Promisă. Pentru a înțelege cum arată escatologia vechi-testamentară în această perioadă finală, vom aborda două elemente: mai întâi, nădejtile timpurii ale restaurării și, apoi, nădejtile târzii. Întâi, să abordăm nădejtile inițiale ale profeților care au slujit în primele zile ale întoarcerii primelor grupuri de izraeliți din Babilon.

Nădejtile inițiale

Aici, ne concentrăm asupra perioadei inițiale a restaurării poporului, între 539 și 515 î.Hr. În această perioadă, grupuri mici de evrei se întorc în țară, cu nădejdea că vor vedea marile binecuvântări revărsate de Dumnezeu cu repeziciune peste poporul Lui restaurat. Cumva, ei sperau să scurteze întârzierea de 490 de ani prorociți de Daniel, pocăindu-se și slujind lui Dumnezeu cu credincioșie. Hagai și Zaharia se focalizează asupra nădejtilor escatologice: restaurarea tronului lui David, biruința asupra Neamurilor păgâne, rezidirea templului și înnoirea naturii. Au avut mari speranțe pentru poporul lui Dumnezeu. Au nădăjdut că credincioșia poporului lui Dumnezeu în această perioadă va aduce multe binecuvântări națiunii nou formate.

Deși speranțele puse în Zorobabel și în zidirea templului erau foarte mari în primii ani de după exil, situația aceasta nu a durat prea mult. Ajungem să descoperim că nădejtile perioadei târzii de restaurare iau o altă turnură. Zorobabel a terminat templul, după instrucțiunile date de Hagai și Zaharia, dar, după cum aflăm din a doua jumătate a cărții Zaharia și cărțile lui Ezra, Neemia și Maleahi, poporul n-a făcut altceva decât să se conformeze la exterior vocii lui Dumnezeu. Într-o singură generație, au apărut nenumărate căsătorii cu femei dintre Neamuri, și, ca urmare, s-a răspândit apostazia. În consecință,

nădejile în marile binecuvântări ale lui Israel în perioada timpurie post-exilică au fost plasate în viitorul îndepărtat.

Nădejile finale

Maleahi vizează nădejile îndepărtate mai mult decât oricare alt profet târziu. Muștră aspru pe cei ce locuiesc în Ierusalim și avertizează că va veni o zi a judecării și a binecuvântării. De exemplu, în Maleahi 3:1, citim următoarele cuvinte:

„Iată, voi trimite pe solul Meu; el va pregăti calea înaintea Mea. Și deodată va intra în Templul Său Domnul pe care-L căutați; Solul legământului pe care-L doriți; iată că vine - zice Domnul oștirilor. (Maleahi 3:1).

Iar, în ultimele lui cuvinte, din 4:1-2, Maleahi vorbește despre ce se va întâmpla în acea zi măreață din viitor:

“Căci iată, vine ziua; care va arde ca un cuptor! Toți cei trufași și toți cei răi vor fi ca miriștea; ziua care vine îi va arde, zice Domnul oștirilor... „Dar pentru voi, care vă temeți de Numele Meu, va răsări Soarele neprihănirii, și tămăduirea va fi sub aripile Lui; veți ieși și veți sări ca vițeele din grajd. (Maleahi 4:1-2)

La încheierea Vechiului Testament, pare evident că mântuirea nu se apropie cu repeziciune. Poporul lui Dumnezeu va trebui să aștepte pentru restaurarea deplină.

Am văzut că escatologia Vechiului Testament începe cu Moise și că profeții timpurii dezvoltă multe aspecte în această chestiune prin adăugarea temelor monarhiei și a templului. Acum, am văzut că Daniel și ultimii prooroci ai Vechiului Testament au spus că exilul se va extinde pe o lungă perioadă de timp. Numai atunci va avea loc marea intervenție divină care va aduce restaurarea deplină a poporului lui Dumnezeu. Astfel, ajungem la ultima etapă a escatologiei biblice, cea nou-testamentară.

ESCATOLOGIA NOULUI TESTAMENT

Noi creștinii, atunci când citim profeția vechi-testamentară trebuie să urmăm perspectiva autorilor Noului Testament. Aceștia au înțeles dezvoltările escatologiei Vechiului Testament și au adăugat la aceasta realitatea lucrării lui Isus. Isus a venit pe pământ și a produs o schimbare majoră în modul de desfășurare al evenimentelor escatologice. Noi creștinii, trebuie să urmărim această perspectivă nou-testamentară. Imaginea nou-testamentară a escatologiei poate fi înțeleasă dacă studiem trei subiecte: primul, o terminologie centrală a Noului Testament, al doilea, structura de bază a escatologiei nou-testamentare și, în fine, temele escatologice majore care apar în Noul Testament. Să abordăm acum câțiva termeni importanți ai Noului Testament care să ne orienteze spre perspectiva nou-testamentară asupra vremurilor sfârșitului.

TERMINOLOGIA

Vom viza trei termeni și expresii foarte importante: primul, cuvântul „Evanghelie”, apoi, termenul „împărăție” și, în fine, expresia „zilele din urmă”.

Evanghelie

Cuvântul „evanghelie” este cunoscut oricărui credincios. El derivă din termenul grecesc euangelion, care înseamnă „vești bune”. De nenumărate ori, Noul Testament ne spune că Isus și apostolii au predicat „Evanghelia” sau „vestea bună”. De peste o sută de ori, autorii Noului Testament numesc mesajul creștin despre Hristos, Evanghelia sau vestea bună. E foarte important să înțelegem că Noul Testament nu a inventat acest cuvânt, ci autorii acestuia au preluat termenul „Evanghelie” de la profeții Vechiului Testament.

Profeții Vechiului Testament au folosit termenul eвреiesc basar (בשר), tradus adesea cu „veste bună” sau „știri bune” în alte situații. La ce veste bună se gândeau? Ei bine, vestea bună anunțată de profeți era aceea că exilul se termină și că se apropie restaurarea poporului lui Dumnezeu. Iată, de exemplu, ce spune profetul Isaia în 52:5-7. În versetele 5 și 6, citim următoarele cuvinte:

**...poporul Meu a fost luat pe nimic. Asupritorii lui strigă de bucurie
...De aceea poporul Meu va cunoaște Numele Meu ...va ști ...că Eu
vorbesc și zic: "Iată-Mă!" (Isaia 52:5-6)**

Dumnezeu a anunțat că poporul va vedea la lucru puterea Lui cea mare și că vor cunoaște că El este Cel care a vestit restaurarea din exil. Apoi, meditănd asupra acestei asigurări a restaurării, Isaia spune în versetul 7:

**Ce frumoase sunt pe munți picioarele celui ce aduce vești bune, care
vestește pacea, picioarele celui ce aduce vești bune, care vestește
mântuirea, picioarele celui ce zice Sionului: "Dumnezeul tău
împărățește!" (Isaia 52:7).**

Isaia anunță că venirea anumitor mesageri va reprezenta un lucru plăcut de privit. Ce fel de mesageri? La acei mesageri care aduc vestea bună sau „Evanghelia”.

Contextul profetic al cuvântului „Evanghelie” ne ajută să înțelegem de ce atât Isus cât și apostolii au venit anunțând Evanghelia lui Hristos. Isus a adus restaurare din exil. În Luca 4:18-19, Isus citează exact Isaia 61:1-2, și-l aplică la Sine:

**Duhul Domnului este peste Mine, pentru că M-a uns să vestesc
săracilor Evanghelia; M-a trimis ... să propovăduiesc robilor de
război slobozirea, și orbilor căpătarea vederii; să dau drumul celor
apăsăți și să vestesc anul de îndurare al Domnului.” (Luca 04:18-19)**

Acest pasaj arată clar că Isus se consideră cel care aduce restaurarea poporului lui Dumnezeu din exil.

Un alt termen important în Noul Testament ne descoperă aceeași perspectivă. Termenul este împărăție.

Împărăție

Adesea, Noul Testament rezumă perioada Noului Testament prin a numi-o perioada Împărăției. De ce e această terminologie atât de proeminentă în Noul Testament? Termenul împărăție reprezintă un alt mod în care Noul Testament recunoaște faptul că Isus împlinește nădejdea de restaurare din exil. Să ascultăm încă o dată profeția lui Isaia despre restaurarea ce urma să vină în Isaia 52:7. Acolo el corelează Evanghelia cu domnia lui Dumnezeu în acest mod:

Ce frumoase sunt pe munți picioarele celui ce aduce vești bune, care vestește pacea, picioarele celui ce aduce vești bune, care vestește mântuirea, picioarele celui ce zice Sionului: "Dumnezeul tău împărățește!" (Isaia 52:7).

Aceste ultime cuvinte „Dumnezeul tău împărățește” anunță restaurarea poporului lui Dumnezeu și biruința asupra lumii oferindu-ne fundalul învățăturilor lui Isus despre Împărăția lui Dumnezeu. Isus anunță că restaurarea a venit prin El, deoarece Împărăția lui Dumnezeu pe pământ a fost instituită.

O a treia expresie care ne ajută să înțelegem perspectiva escatologică a Noului Testament este termenul „zilele din urmă”.

Zilele din urmă

Vă amintiți că profeții Vechiului Testament au folosit expresia zilele din urmă pentru a descrie perioada de după exil. Autorii Noului Testament folosesc aceeași expresie pentru a descrie perioada nou-testamentară. De exemplu, în Fapte 2:16-17, citim următoarele cuvinte:

În zilele de pe urmă, zice Dumnezeu, voi turna din Duhul Meu peste orice făptură; (Fapte 2:17).

În mod repetat, autorii Noului Testament se referă la perioada nou-testamentară ca fiind escatonul sau zilele din urmă. Au procedat astfel pentru că s-au bazat pe terminologia profetică vechi-testamentară. Au privit Noul Testament ca fiind apogeul așteptărilor profetice privitoare la restaurarea poporului lui Dumnezeu. Acești termeni importanți ai Noului Testament ne arată că autorii acestuia au privit vremea lor ca fiind împlinirea nădejdelor escatologice vechi-testamentare. Pe scurt, etapa finală a istoriei umane a venit prin Hristos.

STRUCTURA

Orientarea escatologiei Noului Testament ne ajută să privim la structura de bază a restaurării împărăției relevată pe paginile lui. Pentru a analiza această perspectivă nouă asupra escatologiei, vom studia două așteptări descrise în Noul Testament: mai întâi, așteptările lui Ioan Botezătorul și, apoi, așteptările lui Isus. Să privim mai întâi la perspectiva lui Ioan Botezătorul.

Ioan Botezătorul

Așteptările lui Ioan Botezătorul asupra Împărăției lui Dumnezeu erau foarte răspândite în vremea lui. Citind Vechiul Testament, Ioan credea că atunci când Mesia va veni, va aduce Împărăția într-o singură etapă. Iată cum vorbește Ioan despre Mesia în Luca 3:16-17:

...vine Acela care este mai puternic decât mine ...El vă va boteza cu Duhul Sfânt și cu foc. Acela are lopata în mână; Își va curăța aria cu desăvârșire și Își va strânge grâul în grânar, iar pleava o va arde într-un foc care nu se stinge.” (Luca 3:16-17)

Ioan credea, asemenea profeților Vechiului Testament, că restaurarea poporului Israel va aduce imediat după sine binecuvântarea și judecata.

Isus

Datorită așteptărilor vechi testamentare - ale unei judecăți și binecuvântări finale – Isus petrece mare parte din lucrare explicând ucenicilor lui că escatonul nu avea să vină în felul în care se așteptau Ioan și alții. Din contră, Dumnezeu hotărâse să aducă restaurarea încet, pe parcursul unei perioade de timp. Probabil că cea mai clară expresie a lui Isus în direcția acestei noi revelații despre escaton se găsește în două parabole din Matei 13, versetele 31-35. Aici, Isus aseamănă Împărăția lui Dumnezeu cu o sămânță mică de muștar, care crește devenind o plantă mare. Mai aseamănă Împărăția lui Dumnezeu cu aluatul care dospește progresiv toată plămădeala. Ambele pilde punctează că restaurarea Împărăției lui Dumnezeu nu se va produce dintr-o dată cu judecată și binecuvântare. În schimb, ea vine crescând sau în etape.

Perspectiva escatologică a Noului Testament prezentată de Isus și de ucenicii Lui a ajuns să fie cunoscută sub numele de escatologie inaugurală. Aceasta escatologie inaugurală a fost descrisă în multe feluri, dar ne ajută să o privim drept o structură triplă. Mai întâi, venirea lui Hristos a reprezentat inaugurarea Împărăției. Viața, moartea, învierea și înălțarea lui Hristos, alături de Cincizecime și de lucrarea apostolilor formează temelia sau începutul escatonului. A doua etapă a restaurării, conform Noului Testament, poate fi numită continuarea Împărăției. Aceasta este perioada de timp în care trăim astăzi, după prima venire a lui Hristos dar înainte de întoarcerea Sa. A treia etapă a restaurării poate fi descrisă ca desăvârșirea Împărăției. Când se întoarce, Hristos va aduce întreaga

măsură a restaurării făgăduite de așa multă vreme prin profeți. Întreg Noul Testament se potrivește acestei structuri de bază a escatologiei inaugurale.

TEMELE

După ce am studiat câțiva termeni-cheie și structura de bază a escatologiei nou-testamentare, vom analiza câteva dintre temele escatologice care apar în Vechiul Testament și, apoi, și în Noul Testament. Ne este de folos să privim la două teme majore: tema exilului și cea a restaurării.

Exilul

Mai întâi, să discutăm tema exilului. Vă amintiți ca motivul vechi-testamentar al exilului arată faptul că Dumnezeu își amenință poporul cu o judecată severă prin război și prin natură. Tema exilului este ajustată de Noul Testament pe structura inaugurării, continuării și desăvârșirii. Mai întâi, când Hristos inaugurează Împărăția în timpul lucrării Lui de pe pământ, rostește adesea cuvinte de judecată împotriva poporului de legământ.

Tema exilului este legată și de perioada de continuare a Împărăției. Pe de-o parte, pedeapsa exilului spiritual de la binecuvântările lui Dumnezeu continuă pentru copiii biologici ai lui Avraam, care refuză să slujească lui Mesia. Sunt excluși de la binecuvântările Împărăției lui Dumnezeu. Pe de altă parte, același lucru este adevărat și pentru Neamurile care fac parte din biserica vizibilă. Adesea, Noul Testament arată limpede că disciplina bisericii, ce culminează cu excluderea, este modul în care Neamurile și evreii din biserică sunt exilați sub judecată atunci când se răzvrătesc împotriva lui Dumnezeu.

În fine, Noul Testament mai spune că la desăvârșirea Împărăției va avea loc un exil veșnic. Când se va întoarce Hristos, va judeca pe apostatați și-i va trimite într-o pedeapsă veșnică, departe de binecuvântările cerului nou și ale noului pământ. Astfel, vedem că motivul exilului este împlinit și în Noul Testament. Dar această împlinire este modelată potrivit etapelor inaugurării, continuării și desăvârșirii.

Bineînțeles că Noul Testament nu vorbește doar despre tema exilului, ci și despre binecuvântările restaurării poporului lui Dumnezeu, care au venit în Hristos.

Restaurarea

Profeții Vechiului Testament au arătat că în zilele din urmă Dumnezeu va binecuvânta poporul peste măsură, atât prin război, cât și prin natură. Nou Testament învață că binecuvântările restaurării vor veni de asemenea în cele trei etape ale Împărăției lui Hristos.

În primul rând, în timpul inaugurării Împărăției lui Dumnezeu, descoperim multe teme ale restaurării ce caracterizează lucrarea lui Hristos. Profeții Vechiului Testament vorbesc despre reinstaurarea tronului lui David - Isus este numit „Fiul lui David”, „Împăratul”. Profeții vechi-testamentari vorbesc despre rezidirea templului în zilele din

urmă - Isus este templul lui Dumnezeu. Profeții prevestesc biruința asupra răului, asupra neamurilor păgâne și a zeilor lor – Isus Și-a început izbânda pentru poporul Său, învingându-l pe Satan și puterea morții. Profeții Vechiului Testament au prevestit o mare moștenire pentru popor Lui – Isus trimite Duhul Sfânt care este arvuna moștenirii noastre. În fine, profeții vorbesc despre mari binecuvântări în natură - Isus face nenumărate vindecări fizice în timpul slujirii Lui. Noul Testament învață că prima venire a lui Hristos este începutul măreței restaurări finale a binecuvântărilor lui Dumnezeu.

În al doilea rând, tema restaurării caracterizează și perioada de continuare a Împărăției, cea dintre prima și a doua venire a lui Hristos. Isus continuă să domnească ca Împărat al lumii, așa cum au prevestit profeții despre fiul lui David. Trupul lui Hristos este împlinirea viziunilor vechi-testamentare despre templul lui Dumnezeu din zilele din urmă. Biserica este numită templul lui Dumnezeu. Biserica are biruință în luptele spirituale împotriva răului așa cum profeții spuseră despre poporul lui Dumnezeu că vor birui lumea. Duhul Sfânt continuă să fie astăzi în biserică arvuna moștenirii noastre depline. Mai mult, creștinii văd adesea cum Dumnezeu Își binecuvântează poporul prin vindecări fizice și alte lucrări speciale ale providenței divine. În felul acesta și în multe alte, Noul Testament arată clar că marile promisiuni ale restaurării poporului lui Dumnezeu se împlinesc în perioada de continuare a Împărăției lui Hristos.

În al treilea rând, Noul Testament nu spune doar că Hristos inaugurează și continuă să dea binecuvântările restaurării ci spune că desăvârșirea Împărăției va aduce apogeul tuturor promisiunilor restaurării făcute în Vechiul Testament. La întoarcerea lui Isus, domnia Sa se va extinde în toată lumea, lucru spus de profeții despre fiul lui David - acesta va stăpâni peste toate popoarele. La revenirea lui Isus, promisiunea unui templu înnoit se va împlini în faptul că Dumnezeu va remodela noua creație într-un templu al Lui. La sfârșitul acestui veac, va fi o biruință totală asupra răului pentru poporul lui Dumnezeu. Poporul lui Dumnezeu va primi moștenirea completă a noii creații. De asemenea, natura se va transforma într-un paradis, regenerată deplin în slava mântuirii. Astfel, profețiile vechi-testamentare despre restaurare se vor împlini când Hristos Își va aduce Împărăția la desăvârșire.

CONCLUZIE

În această lecție despre cursul escatologiei am văzut felul în care au evoluat așteptările escatologice, de la Moise, la profeții timpurii, la cei târzii și, apoi, în Noul Testament. La fiecare pas am văzut că Dumnezeu și-a descoperit progresiv planul privitor la apogeul lumii.

Ori de câte ori citim că profeții Vechiului Testament vorbesc despre pedeapsa exilului, trebuie să privim acest anunț din perspectiva Noului Testament. Există exil pentru încălcătorii de legământ în inaugurarea Împărăției în continuarea Împărăției și chiar în apogeul sau desăvârșirea Împărăției. Când citim profețiile vechi-testamentare despre binecuvântările viitoare ale restaurării, trebuie să ținem minte că acestea vin la inaugurarea, la continuare și la desăvârșirea Împărăției lui Hristos. Dacă ținem cont de această perspectivă, vom putea privi profețiile vechi-testamentare prin ochii autorilor Noului Testament și ai lui Isus.